INBRENG VAN DE VOORZITTER VAN DE PARTIJ VAN DE ARBEID, MARJANNE SINT, BIJ HET DEBAT OVER DE GOLF-OORLOG TIJDENS HET PVDA-CONGRES IN AMSTERDAM

EMBARGO TOT ZATERDAG 8 FEBRUARI 1991, 10.00 UUR.

GESPROKEN WOORD GELDT

Partijgenoten,

1.

Geen zinnig mens stuurt aan op oorlog. Oorlog is verwoestend voor iedereen die erbij betrokken is of eronder lijdt. En toch zijn er situaties waarin het gebruik van militair geveld verdedigbaar is. Waarin de rede, het overleg en de dialoog hebben gefaald. En nog slechts de keuze restte tussen wijken voor expansiedrift en dreiging, of geweld gebruiken om het onrecht ongedaan te maken.

In zo'n situatie heeft de internationale gemeenschap besloten om Koeweit met geweld te bevrijden. Ik verdedig die keuze. En ik verdedig ook het besluit van Nederland, een bijdrage te leveren.

Een beslissing over letterlijk een zaak van leven en dood, kan niet anders dan met twijfel gepaard gaan. Niemand vertegenwoordigt in zaken als deze het grote gelijk. Het meest beklemmende is immers, dat de levens van heel veel mensen in de waagschaal worden gesteld. Wie daarover een beslissing moet nemen, kan - na zorgvuldige weging van alle voors en tegens - alleen bij het eigen geweten te rade gaan.

Ik wil bij de start van dit debat ingaan op de achtergronden van het conflict en op de manier waarop wij binnen de partij hiermee hebben geopereerd.

2.

Voorop staat dat, bij alle twijfel en weerzin tegen oorlog, de oorzaak niet uit het oog mag verdwijnen. Het was Irak dat op 2 augustus 1990 de oorlog begon. Saddam Hoessein was uit op de hegemonie in de regio. Na de mislukte oorlog tegen Iran had hij de rijkdom van Koeweit nodig om een failliete economie te financieren. Om olie schond Irak de internationale rechtsorde. De reactie ven de internationale gemeenschap gold die schending, niet de olie.

Sommigen wijzen erop dat de VN bij eerdere schendingen niet zo krachtig optraden, daarbij over het hoofd ziend dat het conflict rond Koeweit het eerste was dat plaatsvond onder een hoopvoller gesternte waar het de wereldorde betrof. Voor glasnost en perestroika waren de VN vleugellam. De tegenstellingen tussen Oost en West hielden de internationale gemeenschap in hun greep.

Die situatie is veranderd. Na het einde van de Koude Oorlog ontstond voor het eerst in het bestaan van de VN reëel uitzicht op een alternatief voor oorlog: collectieve veiligheid. Paradoxaal genoeg heeft het doorbreken van het machtsevenwicht tussen beide blokken ook de kans op regionale conflicten vergroot. De hoop dat een stabieler wereld zou ontstaan, is op 17 januari jl. vooralsnog de bodem ingeslagen.

Dat tot geweld moest worden besloten, stemt tot verslagenheid. En tot nadenken. We doen er goed aan, na te gaan welke lessen de internationale gemeenschap kan trekken uit de voorgeschiedenis van het Golf-conflict, en uit de manier waarop het sinds zijn uitbreken is behandeld. Wie echter uit dit conflict afleidt dat de VN hebben afgedaan als potentiële beheerser van conflicten, ontdoet zichzelf van het enig denkbare alternatief voor het recht van de sterkste: het beschermen van de internationale rechtsorde door een stelsel van collectieve veiligheid.

3.

Vast staat dat het westen een zware verantwoordelijkheid draagt. Teneinde het fundamentalisme in Iran te beteugelen, is Irak ruimschoots van wapens voorzien. Stilzwijgend - gemakshalve? -werd daarbij voorbijgegaan aan de uiterst dubieuze mensenrechten-reputatie van Saddam Hoessein. Ook is te lang nagelaten druk uit te oefenen op zowel Israël als de PLO om de Palestijnse kwestie te regelen. Daarmee is in feite een - doorgaans vals - politiek alibi verschaft aan elke Arabische leider die anti-Israël sentimenten wil gebruiken om zijn eigen machtspositie te versterken. Zo ook aan Saddam Hoessein.

Deze onloochenbare verantwoordelijkheid is echter geen steekhoudend argument om - nu is besloten het conflict met geweld te beslechten - terzijde te staan. Twaalf keer heeft de Veiligheidsraad, met instemming van de vijf permanente leden en de tien wisselende Afrikaanse, Aziatische, Latijns- Amerikaanse en Arabische leden, de Iraakse agressie veroordeeld. Twaalf keer ook heeft de Raad Irak gesommeerd Koeweit onmiddellijk en onvoorwaardelijk te ontruimen voordat van onderhandelingen waarover dan ook sprake zou kunnen zijn.

4.

Dit VN-kader kunnen wij in de discussie die we vandaag te voeren hebben, moeilijk negeren. Onze partij heeft steeds op het standpunt gestaan dat internationale conflicten beslecht moeten worden door de VN. Daarom onderschreven wij het besluit om Nederlandse schepen naar de Golf te sturen om het handelserabargo tegen Irak te ondersteunen. Overigens informeerde het Partijbestuur al op 19 september alle afdelingen en kaderleden daarover.

Op 29 november stelde de VN-Veiligheidsraad aan Irak een ultimatum. Tegelijk bood Bush aan in Baghdad te komen onderhandelen. We kunnen one afvragen of het wijs was de werking van het embargo aan een termijn te binden. De sleutel tot oorlog werd daarmee immers in handen van Saddam Hoessein gelegd. Anderzijds heeft de Cuba-crisis geleerd dat een geloofwaardige militaire dreiging op het laatste nippertje een oorlog kan afwenden.

Dat door resolutie 678 een nieuwe fase aanbrak, werd ook door PB en fractie onderkend. Op 1 december hebben Thijs Höltgens en ik informeel met het gewestelijk kader gepraat over de Golfcrisis en onze partij. Het

PB besloot half december een tweede brief aan alle partij-afdelingen en kaderleden te sturen, nu over onze interpretatie van VN-resolutie 678. In die brief, gedateerd 18 december, schreven wij:

"Het Golfconflict is in een cruciale fase beland. Een nadere positiebepaling van Nederland is nodig. (...) De PvdA beschouwt de meest recente resolutie van de VN-Veiligheidsraad als een nieuw en verdergaand drukmiddel om te komen tot een vreedzame oplossing. (....) (Hij) mag niet zo uitgelegd worden dat Nederland automatisch bij een militair ingrijpen betrokken raakt. (..) Nederland moet na 15 januari een eigen afweging maken of ons land deelneemt aan militaire acties. Centraal staat daarin de vraag of alle vreedzame middelen zijn

5.

Het zal duidelijk zijn, dat we ons niet, zoals sommigen zeggen, 'te snel bij de onvermijdelijlcheld van geweld hebben neergelegd'. Ook bestrijd ik dat de partij te laat of onvolledig zou zijn geïnformeerd. Achteraf gezien hadden we de discussie misschien steviger moeten stimuleren. Maar ook vanuit de partij kwamen geen signalen dat daaraan behoefte zou zijn. Dat heeft waarschijnlijk met twee dingen te maken. Tot begin december ging de meeste aandacht uit naar de gijzelaars. En tot aan het mislukte gesprek Baker-Aziz overheerste - niet alleen binnen onze partij, ook binnen de vredesbeweging, IKV, Pax Christi - het geloof in de vermijdbaarheid van geweld.

Die kans heeft ook bestaan. In de weken die vooraf gingen aan het verstrijken van het ultimatum, is heel veel gedaan om tot een diplomatieke oplossing van het conflict te komen. Nog in december ging Wischnewsky, Midden-Oosten specialist van de SPD, op verzoek van de voorzitter van de Socialistische Internationale Willy Brandt naar Baghdad. Hij sprak tweeëneenhalf uur met Tareq Aziz, om af te tasten of een bemiddelingspoging door Brandt kans van slagen had. Zijn conclusie was ondubbelzinnig: geen schijn van kans, Baghdad zal geen duimbreed wijken.

Ook daarna zijn er vele initiatieven genomen om het conflict alsnog aan de onderhandelingstafel te beslechten. Zonder resultaat. Zelfs het bezoek van Perez de Cuellar op 13 januari, toen om oorlog angstwekkend snel naderbij kwam, bracht geen enkele verandering in de opstelling van Irak. Op 15 januari kon dan ook slechts worden vastgesteld dat alle diplomatieke middelen om tot een vreedzame oplossing te komen, waren uitgeput.

6.

Is het in dit licht reëel te stellen dat een langer durend embargo wel resultaat zou hebben gehad? Dat met zekerheid vaststellen kan niet meer. Het omgekeerde evenmin. Dat is door de feiten achterhaald. Niettemin wil ik een politiek oordeel geven over die vraag, omdat de duur van het embargo het hoofdargument is van diegenen die het met onze opstelling oneens zijn.

Ik acht het vrijwel uitgesloten dat een voortgezet embargo Saddam Hoessein zou hebben overtuigd, waar de veel zwaardere dreiging van een oorlog hem niet deed wijken. Hij bleef onwrikbaar, ook toen hem al lang duidelijk moest zijn dat hij daarmee regelrecht aanstuurde op een gewapend conflict. Met andere woorden: ik

acht het onwaarschijnlijk dat het embargo bij langere toepassing het beoogde politieke effect zou hebben gehad.

Wel zou een voortzetting ervan de economische positie van Irak verder hebben ondermijnd. Mogelijk had dat van invloed kunnen zijn op de militaire kracht van dat land. Naar mijn stellige overtuiging hadden wij ook dan - zij het op een later tijdstip - voor dezelfde moeilijke keuze hebben gestaan: toegeven, of alsnog het gebruik van geweld. Het was uitstel geweest, geen afstel.

Daarbij komt dat het VN-ultimatum van 29 november het embargo als politiek drulcmiddel bond aan een termijn. Voortzetting ervan na 15 januari was daardoor voor de internationale gemeenschap een politiek nauwelijks meer haalbare kaart. Kort voor het verstrijken van dat ultimatum gaven - na uitvoerige discussies in hun parlementen - de eerst-betrokken landen toestemming tot het gebruik van geweld.

Daarmee restte voor ons land, en voor onze partij de vraag, of wij in die situatie wel of niet zouden moeten deelnemen aan een militaire oplossing. Daarop, en niet over de vraag of Nederland het embargo zou moeten voortzetten, had ons besluit betrekking. Ik respecteer de positie die een aantal partijgenoten kiezen als zij zeggen: Nederland had zich aan geweld moeten onttrekken. Maar als gezegd,ik deel hun mening niet. In de eerste plaats op de inhoudelijke gronden die ik zojuist uiteen heb gezet. Die zijn voor het PB doorslaggevend geweest. In het licht van de bedoelingen van Saddam Hoessein is de oorlog die nu wordt gevoerd, er een om erger te voorkomen. De raketaanvallen op Israël vormen daarvan een triest bewijs.

En dan is er ook een formeel, maar politiek niet minder belangrijk argument. De internationale gemeenschap besloot tot dit ingrijpen, omdat er naar haar oordeel geen andere uitweg meer was. Nederland maakt deel uit van die gemeenschap. Een zichzelf respecterende partij kan moeilijk aan de ene kant in haar verkiezingsprogramma's het standpunt betrekken dat de VN dit soort besluiten moeten nemen, om er vervolgens vrijblijvend mee om te gaan zodra het op uitvoering aankomt.

Al deze overwegingen waren voor het Partijbestuur aanleiding in overgrote meerderheid in te stemmen met de Nederlandse betrokkenheid bij het inzetten van militair geweld.

7.

Dat betekent niet, dat het PB zich nu lijdzaam wil neerleggen bij het verdere verloop. De uitvoering van resolutie 678 dient zodra enigszins mogelijk weer in politiek vaarwater te worden teruggebracht. Het eerste serieuze signaal vanuit Baghdad dat daarop uitzicht geeft, zal moeten worden aangegrepen om te verkennen of het mogelijk is partijen alsnog naar de onderhandelingstafel te brengen. Hier ligt niet alleen een taak voor de Veiligheidsraad. Ook de EG zou zijn kanalen moeten gebruiken, bijvoorbeeld via de Arabische Liga.

Als dit conflict ons een ding leert, dan is het dat we er met de bevrijding van Koeweit niet zijn. Er moeten afspraken komen over wapenleveranties en wapenbeheersing, voorkomen moet worden dat er nieuwe machtsongelijkheid ontstaat. De ongelijke verdeling tussen arm en rijk heeft aandacht nodig: toegang tot watervoorzieningen, technische mogelijkheden om woestijngebieden voor landbouw te gebruiken, eerlijker verdeling van de olie-opbrengsten. Alleen daardoor wordt de kans op nieuwe conflicten verkleind.

Ook is veel meer aandacht nodig voor vraagstukken van mensenrechten en democratie. Hoe lang kunnen we de positie van de Koerden blijven negeren? Om nog maar te zwijgen van het Palestijnse probleem. Hoe moeilijk ook, zeker gezien de opstelling van de PLO inzake Irak, het vinden van een uitweg in de Palestijnse kwestie is onlosmakelijk verbonden met duurzame vrede. Dat kan echter niet zonder dat de Arabische landen het bestaansrecht van Israël binnen veilige grenzen erkennen. Want de haat tegen Israël en zijn bewoners leidt tot daadwerkelijke agressie, zoals de huidige situatie bewijst.

Over al deze vraagstukken zal in internationaal verband moeten worden gesproken. Bij voorbeeld volgens het Helsinki-model: een internationale conferentie met verschillende 'manden' waarin verschillende zaken achtereenvolgens worden aangepakt. Duidelijk is ook dat de Arabische wereld zich sterk moet maken voor duurzame vrede. Een Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking zoals Europa die kent met de CVSE kan hierop uitzicht bieden, zeker wanneer die wordt gekoppeld aan een Arabische vredesmacht.

En ook de VN zullen lering moeten trekken, zeker daar nieuwe conflicten in andere regio's niet denkbeeldig zijn. De internationale gemeenschap zal ook dan haar verantwoordelijkheid moeten nemen. Wordt het daarom geen tijd voor een werkelijk internationale, onder VN-commando staande, troepenmacht? In elk geval is het nodig kritisch te kijken naar structuur en samenstelling van de Veiligheidsraad.

8.

De Golfoorlog stelt ook onze partij een opdracht. Wij zullen intensief moeten meedenken over een snelle beëindiging van het geweld, en over een oplossing van de problemen in de regio daarna. Tot nu toe hebben wij hierover een aantal keren binnen de Socialistische Internationale overlegd. Gisteren (1 februari) hebben alle vice-voorzitters op uitnodiging van Brandt in Wenen dit overleg voortgezet. Wim Kok, die daar ook aanwezig was, zal daar daarover meer informatie geven.

Een ding is duidelijk: alle politieke en diplomatieke wijsheid en ervaring zal moeten worden aangewend, om zo snel mogelijk te bereiken wat in alle VN-resoluties is geëist: de bevrijding van Koeweit. Daarbij moet het wat de militaire inzet betreft blijven. Laat de internationale gemeenschap ook lering trekken uit dit conflict zodat zij in de toekomst, in het Midden-Oosten en elders, vraagstukken van wapenbeheersing, mensenrechten en democratie voortvarender aanpakt. Zodat deze oorlog geen vergeefse zal blijken te zijn.